

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 460/2023-13

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Peter Kubík, advokát, s. r. o., Staré Grunty 162, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 3Ndt/7/2023 z 26. apríla 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 12. júla 2023 domáha vyslovenia porušenia základných práv nebyť odňatá zákonnému sudcovi podľa čl. 48 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením najvyššieho súdu v trestnom konaní.

II.

2. Na sťažovateľku bola v auguste 2021 na Okresnom súde Trenčín podaná obžaloba za účasť – organizovanie zločinu vydierania. Na návrh prokurátora najvyšší súd uznesením z 29. septembra 2021 trestnú vec sťažovateľky odňal Okresnému súdu Trenčín a prikázal ju Okresnému súdu Trnava. Ústavný súd nálezom z 30. marca 2023 vyslovil porušenie ústavných práv sťažovateľky týmto uznesením, zrušil ho a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie, keďže v senáte najvyššieho súdu rozhodovala sudkyňa, u ktorej bola pochybnosť o jej nezáujatosti pre jej vzťah k sťažovateľke.

3. Ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením najvyšší súd o návrhu prokurátora rozhodol druhýkrát tak, že z dôležitého dôvodu podľa § 23 ods. 1 Trestného poriadku odňal vec Okresnému súdu Trenčín a prikázal ju Okresnému súdu Žilina. Dôvodom bolo to, že už pred podaním návrhu prokurátora boli vo veci vylúčení sudcovia Okresného súdu Trenčín [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ], sudcovia

■■■■■ a ■■■■■ sa necítili zaujatí, no poukázali na teóriu zdania, keďže sťažovateľka je bývalou sudkyňou Okresného súdu Trenčín a sudkyňa ■■■■■ uviedla, že sa cíti byť zaujatá vzhľadom na pomer k sťažovateľke. Následne najvyšší súd konštatoval, že vo vzťahu k trestným sudcom Okresného súdu Trenčín neexistujú skutočnosti, ktoré by odôvodňovali ich vylúčenie z hľadiska subjektívnej zaujatosti. Z objektívneho hľadiska považoval najvyšší súd za podstatné, že sťažovateľka dlhodobo pôsobila na Okresnom súde Trenčín ako sudkyňa a predsedníčka súdu. To spôsobuje pochybnosti o nezaujatosti sudcov Okresného súdu Trenčín napriek tomu, že tam už sťažovateľka dvanásť rokov nepôsobí, potom pôsobila tri štvrté roka na Krajskom súde v Trenčíne a následne bola štátnou tajomníčkou ministerstva spravodlivosti. Podľa najvyššieho súdu konanie a rozhodovanie na Okresnom súde Trenčín sa bez snahy o spochybnovanie profesionality jeho sudcov nemusia javiť ako nestranné a nezaujaté, čo zakladá dôležitý dôvod podľa § 23 ods. 1 Trestného poriadku.

III.

4. Sťažovateľka považuje za podstatné, že najvyšší súd argumenty prokurátora nahradil vlastnou úvahou, že sudcovia Okresného súdu Trenčín sa nejavia objektívne nestranní. Rozhodnutie považuje za nedostatočne odôvodnené a arbitrárne. Poukazuje na rozhodnutia najvyššieho a ústavného súdu, podľa ktorých bežné vzťahy právnikov samy osebe nezakladajú pochybnosť o nestrannosti sudcu, a preto nebol dôvod na vylúčenie sudcov Okresného súdu Trenčín. Uzneseniu vytýka absenciu konkrétnej skutočnosti zakladajúcej pochybnosť o nestrannosti sudcov. Fakt, že ide o bývalých kolegov, takouto skutočnosťou nemôže byť. Podľa sťažovateľky najvyšší súd bez konkretizácie a vysvetlenia toho, že rovnaký argument sa vzťahuje aj na Okresný súd Žilina, uviedol, že dôvodom vylúčenia sudcov pridelených na Okresný súd Trenčín po jej odchode je to, že potom zastávala funkciu štátnej tajomníčky.

5. Podľa sťažovateľky sudcu možno vylúčiť z rozhodovania výnimočne a zo závažných dôvodov založených na objektívnych, konkrétnych a závažných skutočnostiach. Na ústavne konformné prelomenie práva na zákonného sudcu príkazom veci inému súdu musí byť vykonaný test závažnosti dôvodov, ktoré musia byť presvedčivé a svojou povahou závažnejšie, než je záujem na základnom práve nebyť odňatý zákonnému sudcovi. Absencia dôvodov takéhoto postupu v napadnutom uznesení a rozpornosť v ňom uvedenej argumentácie, ako aj zrejmy rozpor časti dôvodov so skutočnosťou sú takej intenzity, že rozhodnutie ako celok je svojvoľné. To platí o to viac, že po novej súdnej mape došlo k presunu sudcov ďalších dvoch okresných súdov na Okresný súd Trenčín.

IV.

6. Ústavná sťažnosť je zjavne neopodstatnená a ako taká bola podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá.

7. Prvoradým účelom základného práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy je zabrániť tomu, aby súd, ktorý má konkrétnu vec prerokovať a rozhodnúť, bol obsadený spôsobom, ktorý by sa dal označiť za svojvoľný alebo prinajmenšom za účelový (II. ÚS 893/2014). Princíp zákonného sudcu treba pokladať za celkom neopomenuteľnú podmienku výkonu súdnej moci, keďže na jednej strane dotvára a upevňuje sudcovskú nezávislosť a na strane druhej predstavuje pre stranu sporu záruku, že na rozhodnutie jeho veci sú povolané súdy a sudcovia podľa vopred

ustanovených zásad tak, aby bola zachovaná zásada pevného a náhodného pridelovania súdnej agendy a aby bol vylúčený výber súdov a sudcov pre prípad (I. ÚS 239/04, IV. ÚS 257/07). Rozhodovanie vecí zákonným sudcom a súdom je tak základným predpokladom na naplnenie podmienok spravodlivého procesu (IV. ÚS 345/09, III. ÚS 212/2011).

8. Na rozhodnutie v trestnej veci obžalovanej sťažovateľky je príslušný Okresný súd Trenčín. Základné právo nebyť odňatý zákonnému sudcovi je z ústavy limitované tým, že príslušnosť súdu ustanoví zákon. Takouto zákonnou normou okrem tých ustanovení Trestného poriadku, z ktorých vyplynula príslušnosť Okresného súdu Trenčín, je aj namietaným uznesením najvyššieho súdu aplikovaný § 23 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého z dôležitých dôvodov môže byť vec príslušnému súdu odňatá a prikázaná inému súdu toho istého druhu a stupňa. Zákon tak trestnému súdnictvu umožňuje rozhodnúť tak, že trestná vec bude rozhodovaná iným ako podľa všeobecných ustanovení Trestného poriadku určeným príslušným súdom. Zákonným kritériom takéhoto postupu je relatívne neurčitý a široký pojem dôležitého dôvodu.

9. Vo veci ide o obžalobu proti nepochybne v justičnom prostredí exponovanej obžalovanej sťažovateľke. Ide nielen o dlhoročnú sudkyňu a predsedníčku Okresného súdu Trenčín, ale aj o dlhoročnú, politicky aktívnu štátnu tajomníčku ministerstva spravodlivosti. Práve počas výkonu tejto funkcie sa sťažovateľka mala dopustiť skutkov, pre ktoré bola podaná obžaloba. V trestnej veci sťažovateľky nepochybne platí prezumpcia nevinny a i sťažovateľka má mať zachované všetky ústavné garancie spravodlivého súdneho konania, ktorých zložkou je aj právo na zákonného sudcu. Na strane druhej však predchádzajúca profesijná činnosť sťažovateľky bola spojená s dlhoročným pôsobením na Okresnom súde Trenčín. Možno so sťažovateľkou súhlasiť v tom, že na tomto okresnom súde pôsobí množstvo sudcov, u ktorých nemožno rozumne predpokladať ich zaujatosť. Je však dôležité, aby nezaujatá verejnosť dôverovala v nestrannosť súdu, ktorý má o obžalobe podanej proti sťažovateľke rozhodnúť. Dlhoročné pôsobenie sťažovateľky na Okresnom súde Trenčín a následný výkon funkcie na ministerstve spravodlivosti je okolnosťou, ktorá u verejnosti môže viesť k presvedčeniu o tom, že rozhodnutie o obžalobe na Okresnom súde Trenčín nebude nestranné.

10. Najvyšší súd v namietanom uznesení v týchto súvislostiach aplikoval neurčitý právny pojem dôležitého významu a tak výnimočne určil, že o obžalobe má rozhodnúť iný okresný súd. Podstatou namietaného uznesenia je to, že dôležitý význam na tom, aby o podanej obžalobe rozhodol iný ako inak príslušný trestný súd, je to, že obžalovaná sťažovateľka na tomto súde dlhodobo pôsobila. Takáto úvaha nie je zjavne mylná. Rozhodovanie o obžalobe proti bývalému sudcovi okresného súdu na okresnom súde, na ktorom pôsobil, môže objektívne vo vzťahu k verejnosti spôsobovať nedôveru, a to aj pri zistení toho, že na takomto okresnom súde nepôsobia sudcovia, u ktorých nie je daný dôvod na ich vylúčenie. Vnímanie nezaujatého pozorovateľa presahuje rámec kategórie prípadnej nezaujatosti jednotlivých sudcov okresného súdu, ktorí môžu o obžalobe rozhodovať. Úlohu justície je nielen rozhodovať správne, ale aj rozhodovať tak, aby u verejnosti nevznikli pochybnosti o tom, že o obžalobe proti sudcovi rozhodnú nielen sudcovia, u ktorých nemožno predpokladať zaujatosť, ale aj súd, na ktorom pôsobí kolektív sudcov, u ktorého možno vylúčiť akékoľvek prvky pozitívneho vzťahu k obžalovanej sťažovateľke, ktorá bola sudkyňou tohto súdu.

11. Sťažovateľka bola významnou súčasťou kolektívu sudcov Okresného súdu Trenčín s jeho jedinečnou, osobami trestných sudcov určenou inštitucionálnou pamäťou.

Preto rozhodnutie o obžalobe proti sťažovateľke na súde, na ktorom ako trestná sudkyňa dlhodobo pôsobila, môže u verejnosti vzbudiť pochybnosti o nezaujatosti tohto justičného pracoviska bez ohľadu na to, že na ňom pôsobia aj sudcovia, u ktorých nepochybne nie je dôvod na to, aby na nich bolo objektívne nazerané tak, že sú k sťažovateľke zaujatí, a tak vylúčení z rozhodovania o proti nej podanej obžalobe. To je základom ústavnej udržateľnosti namietaného uznesenia v jeho úvahe o tom, že dôležitým dôvodom podľa § 23 ods. 1 Trestného poriadku je i to, aby o trestnej veci sťažovateľky, bývalej dlhoročnej sudkyne Okresného súdu Trenčín, nerozhodoval tento, hoc aj v personálnom substráte sudcov podstatne zmenený trestný súd. Už len dávnejšia známosť sťažovateľky s podstatnou časťou sudcov tohto súdu, ktorá vyplýva z toho, že bola sudkyňou a predsedníčkou tohto súdu, je v podmienkach slovenského súdnictva a jeho vnímania verejnosťou spôsobilá vyvolať pochybnosti o spravodlivosti rozhodnutia o obžalobe podanej proti sťažovateľke. Snaha o odstránenie týchto pochybností je preto legitímnym dôvodom na to, aby v rovine podústavného práva bolo vyslovené, že je dôležité, aby o obžalobe proti sťažovateľke rozhodol iný okresný súd.

12. V naznačených súvislostiach možno odkázať na uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky č. k. 4Tdo/988/2013 z 23. septembra 2013, v ktorom bol vyslovený právny názor, podľa ktorého dôležitým dôvodom na zmenu zákonného sudcu podľa § 25 českého Trestného poriadku, ktorý zodpovedá § 23 ods. 1 Trestného poriadku, môže byť príbuzenský pomer bývalého sudcu k niektorej strane trestného konania, ak na súde, ktorý je inak príslušný na prejednanie a rozhodnutie veci, bol dlhodobo pracovne zaradený vo funkcii sudcu. Ak je teda v záujme dôvery verejnosti v nezaujatost' rozhodnutia v trestnej veci nutné odňať vec a prikázať ju inému súdu v prípade, ak je stranou trestného konania „iba“ príbuzný sudcu, ktorý na pôvodne príslušnom súde pôsobil v minulosti, o to viac musí tento právny názor platiť v prípade, ak je stranou trestného konania samotný bývalý sudca daného súdu.

13. Právny názor tohto rozhodnutia je vhodnou reakciou na odkaz sťažovateľky na uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4NDt/25/2016 z 24. novembra 2016, ktorým rozhodol o nevyklúčení sudcu [REDAKOVANÉ] z prejednávania veci týkajúcej sa bývalého kolegu, pričom formuloval právny názor, podľa ktorého „*ak nie sú zistené konkrétne okolnosti svedčiace o užšom priateľstve, o inej kvalite než je bežný kolegiálny kontakt, nemôže byť dôvodom na vylúčenie sudcu z vykonávania úkonov trestného konania len samotná skutočnosť, že v minulosti ako kolegovia pracovali na tom istom súde*“. Ústavný súd Českej republiky v náleze č. k. IV. ÚS 441/04 z 12. januára 2005 naproti tomu vyslovil právny názor, podľa ktorého ak je obžaloba podaná pre trestný čin útoku na verejného činiteľa na súde, kde pôsobí sudca, ktorý mal byť týmto trestným činom poškodený, sú dané dôležité dôvody na odňatie veci tomuto súdu a prikázanie inému súdu. Na odňatie a prikázanie veci teda zjavne postačovali bežné kolegiálne kontakty.

14. Vzhľadom na názory v predchádzajúcich dvoch odsekoch treba zvýrazniť, že niet jednoznačného ústavno-právneho a doktrínálneho prístupu k riešeniu významu aktuálnych či niekdajších kolegiálnych vzťahov sťažovateľky ako bývalej sudkyne k sudcom súdu, na ktorom pôsobila, pre posúdenie splnenia zákonnej podmienky odňatia a prikázania veci podľa § 23 ods. 1 Trestného poriadku. Preto bolo dôležité, aké vstupné determinanty najvyšší súd pre svoje namietané uznesenie použil a či ich relevancia je ústavne udržateľná.

15. Zdôrazňujúc objektívne hľadisko späť s teóriou zdania, najvyšší súd poukázal na pôsobenie sťažovateľky ako sudkyne Okresného súdu Trenčín, jeho predsedníčky, následne na Krajskom súde

v Trenčíne a napokon na pozícii štátnej tajomníčky ministerstva spravodlivosti. Reakciou na fakt, že v uvedených pozíciách pôsobila v minulosti, bol odkaz najvyššieho súdu na aktuálne vylúčenie dvoch sudcov Okresného súdu Trenčín, odvolanie sa dvoch ďalších sudcov na už spomenutú teóriu zdania a napokon aj konštatovanie o subjektívnej zaujatosti jednej sudkyne tohto súdu. V spojení s už konštatovanou inštitucionálnou pamäťou (bod 11 tohto uznesenia) sú popísané faktory nepochybne spôsobilé eliminovať časový odstup pôsobenia sťažovateľky na Okresnom súde Trenčín od súčasnosti. Popísaná koncepcia odôvodnenia namietaného uznesenia najvyššieho súdu nie je nedostatočná. Platí to obzvlášť s ohľadom na kvalifikáciu skutku kladeného sťažovateľke za vinu v obžalobe, o ktorej mal Okresný súd Trenčín rozhodovať. Kvalifikácia je založená na zločine vydierania, ktorý mal byť spáchaný na chránenej osobe, a to na svedkovi v trestnom konaní, a z osobitného motívu, konkrétne v úmysle zakryť a uľahčiť iný trestný čin. Právnu kvalifikáciu najvyšší súd uviedol hneď v úvode odôvodnenia namietaného uznesenia, preto aj táto rekapitulácia tvorí integrálnu súčasť dôvodov uznesenia najvyššieho súdu.

16. Napokon už len v záujme definitívneho potvrdenia ústavnej udržateľnosti namietaného uznesenia možno doplniť, že aj skutková veta obžaloby (známa zo skoršej veci IV. ÚS 44/2023) podozrieva sťažovateľku z organizácie hrozby inej ťažkej ujmy, ktorá mala spočívať v tom, že zariadi, aby bola ovplyvňovaná chránená osoba (svedok), v prípade, že nezmení svoju výpoveď v trestnom konaní, odsúdená na nepodmienečný trest odňatia slobody vo vyfabrikovaných trestných konaniach. Sťažovateľka teda v zmysle podanej obžaloby mala trestnú činnosť páchať v odhodlaní využiť svoj vplyv v justičnom prostredí na účel dosahovania kriminálnych cieľov, čo citlivosť na otázku nezaujatosti súdu, ktorý bude o obžalobe rozhodovať, bezpochyby podstatne zvyšuje.

17. Z uvedených dôvodov ústavný súd dospel k záveru, že odňatie veci Okresnému súdu Trenčín, ktoré sa spája s prikázaním inému okresnému súdu, na ktorom bude zachovaný náhodný výber sudcu, vykazuje potrebný potenciál na rozplynutie objektívnych obáv z toho, že rozhodnutie vo veci sťažovateľky môže byť ovplyvnené jej vzťahom k Okresnému súdu Trenčín. Okresný súd, na ktorom budú dodržané všetky ostatné prvky práva na zákonného sudcu, ktorý bude určený náhodným výberom a ktorému nebude možno vytknúť osobitný osobný alebo sprostredkovaný inštitucionálny vzťah so sťažovateľkou, tak možno vnímať ako primerané riešenie konfliktu medzi základným právom sťažovateľky nebyť odňatý zákonnému sudcovi a požiadavkou na tom, aby v jej veci rozhodol okresný súd, ktorý sa bude verejnosti javiť ako nestranný. To vylučuje, že by ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením, z ktorého sú zrejmé dôvody odňatia a prikázania veci sťažovateľky inému súdu, došlo k porušeniu uvedených ústavných práv sťažovateľky.

18. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde k tomuto rozhodnutiu pripája odlišné stanovisko sudca Peter Straka, ktoré sa týka výroku a odôvodnenia rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. septembra 2023

Robert Šorl
predseda senátu